

Nevenka Bezić Božanić
Split

NAZIVI ZEMLJIŠTA, NASELJA I NJIHOVIH STANOVNIKA NA OTOKU VISU U XVII I XVIII STOLJEĆU

UDK 801-54

Rad primljen za tisak 10. srpnja 1985.

Kad je u Hvar došao iz Mletaka knez Petar Semitecolo da upravlja komunom, našao se sred borbe između pučana i plemića, a sam grad porušen i zapušten još od upada Uluz aliye 1571. godine, kuge 1576. godine i razaranja grada nakon rasprsnuća baruta u tvrđavi 1579. godine. Najprije je 1611. godine uspio međusobno složiti dvije struje, a potom se bacio na obnovu grada. Međutim manjkalo je sredstava, pa se knez pokušao domoći novaca na razne načine. Između ostalog pokušao je namaknuti sredstva pljenidbama i drugim mjerama, koje su posebno ozlojedile plemiće i crkvene vlasti.¹ Od sačuvanih isprava te vrste sačuvan je jedan spis iz 1612. godine kojim je naredio da se u hvarsko-viškoj komuni popiše čitava ljetina na crkvenim imanjima i posjedima što su od strane crkve uživali pojedini svećenici. U tom nalogu od 17. srpnja te godine točno su popisani svi komadi obradive zemlje od kojih treba pokupiti sav prirod nakon jesenske berbe. Na otoku Visu to je morao javno objaviti općinski glasnik (*piazzaro*) i to u mjestu Visu i Komiži, a radilo se o imanjima opatije sv. Nikole u Komiži, na otocima Biševu i sv. Andriji, o zemljama hvarskog biskupa u Velom polju, o beneficijama sv. Jakova, sv. Margarite i sv. Lucije što su ih uživali svećenici Jakov Jakšić, Ivan Martin Gazzari i Nikola de Barbis i o beneficiju oltara sv. Križa u hvarskoj stolnici čiji je prihod uživao svećenik Alvis Ivaneo, te o jednom dijelu posjeda opatije sv. Nikole, što je pripadao svećeniku Delfinu nepoznata imena.²

Popis kolona i zemljišta za ovu svrhu izvršen je na otoku Visu, Biševu i sv. Andriji između 24. i 26. srpnja, dok su neki naknadno zabilježeni među hvarskim kolonima 29. srpnja. Prema tim podacima vidi se da su se na otoku Visu u to vrijeme isključivo bavili vinogradarstvom, a imena onih koji su ih obrađivali kao i nazivi pojedinih predjela dragocjen su izvor za sagledavanje života tog otoka. Popisano je osamnaest naziva zemljišta i naselja, a

obrađivalo ih je sto četrdeset i devet obitelji. Uz muškarce uzimale su i žene zemlju u zakup, pa se tako u popisu spominje trideset i jedna žena i od toga osam udovica. Zemlju na obradu uzimalo je stanovništvo koje se tim poslom i inače bavilo, samo je u jednom slučaju to ugledni otočanin Nikola Perasti s nazivom »signor« i četiri obrtnika, i to: Jakov Alfieri, Marko Gianeo, Kaurin Mikašinić i Petar Mogilić.

Poznato je da je krajem XVI i početkom XVII stoljeća doselilo na otok i nekoliko obitelji iz drugih krajeva Dalmacije, pa su i ti doseljenici uzimali zemlju u zakup. To su s otoka Brača Pavao i Andrija, s otoka Šolte Franjo, s otoka Korčule Nikola, s Pelješca Antun i iz Dubrovnika Mihovil Čokarlić. Osim Dubrovčanina svi se drugi spominju bez prezimena, samo s osobnim imenom i mjestom odakle su došli, što je najčešće prisutno u svim ispravama kao što su notarski spisi, katastici, popisi kolona i Matične knjige na otocima Visu i Hvaru u XVI i XVII stoljeću.

U tom popisu spominju se zakupnici zemljišta sa slijedećim prezimenima: ALFIERI, AZZOLIN, BARBIRIĆ (Barbirich), BEROJEVIĆ (Beroeuich), BILIĆ (Billich), BILIČIĆ (Billicich), BOGDANIĆ (Bogdanich), BORČIĆ (Borcich), BOZANIĆ (Bosanich), BUTKOVIĆ (Budcouich), CAREVIĆ (Zareuich), CHECDRO (?), CIKATIĆ (Ciccatic), ČUSKOVIĆ (Ciuscouich), FORETIĆ (Forettich), FORTI, GARDAŠIĆ (Gardassich), GRUSIDIĆ (Grusidich), HADUMOVIĆ (Hadumouich), HRASTIĆ (Hrastich), IVANIŠEVIĆ (Ivanisseuich), IVČEVIĆ (Ifceuich), JAKŠIĆ (Giachich), JONČIĆ (Gioncich), KARUZIĆ (Caruzich), KAVRINOVIĆ (Caurinouich), KONCARIĆ (Conzarich), KOSOVIĆ (Cossouich), KOVAČEVIĆ (Couaceuich), KULMERIĆ (Culmerich), LETIČIĆ (Leticich), LOKARLIĆ (Locarlich), MAKARUNIĆ (Maccarunich), MARDEŠIĆ (Mardessich), MARINKOVIĆ (Marincouich), MARTINIĆ (Martinich), MAZZOLINI, MIKAŠINIĆ (Michassinich), MIŠATOVIĆ (Missatouich), MLADINOVIĆ (Mladinouich), MOGILIĆ (Moghilich), ORUJIĆ (Oruich, Orujch), PERASTO, PLADOVIĆ, (Pladouich), PRIBAČIĆ (Pribacich, Pribaceo), PRIBČIĆ (Pribcich), PUPEŠIĆ (Pupessich), RADOVINIĆ (Radovinich), RADOAČIĆ (Radoacich?), RADOVČIĆ (Radoucich), REPANIĆ (Repanich, Repagnich), RESKUŠIĆ (Rescussich detto il Papa), RUNEVIĆ (Runeuich), SCHIARBANON, SKOČINIĆ (Scochinich), SMAJILOVIĆ (Smailouich), SORIĆ (Soric), STANFORTIĆ (Staffertich, Stafortich, Stanfortich), SVETINOVIĆ (Sfettinouch), ŠARBANUČIĆ (Schiarbanucich), UDOVIČIĆ (Udouicich), VITALJIĆ (Vitaglich), VITIĆ (Vittich), ZOROTOVIĆ, (Zorotouich), ŽUANIĆ (Zuanich, Zuuanich).³

Zatim se nekoliko zakupnika spominje samo s imenom oca: Jerolim Blažev (Gerolimo di Biasio), Mato Bogdanov (Mattheo quondam Giacomo de Bogdan), Dobra Miletova (Dobra Millettoua relicta quondam Andrea), Kata žena Luke Osibova (Cattarina moglie di Luca Ossibou), te Mirica Paskvalinova (Dona Miriza Pasqualinoua).

Osobna imena većinom su svetačka pisana talijanskim pravopisom, ali ima i nekoliko narodnih imena: Bogdan, Dobra, Kustan (Custtan), Mirica (Miriza) Rado i Stanoje (Stanoye), te svetačka imena u hrvatskom obliku kao što je Ivanica (Iuanizza), Marta i Matul (Mattul).

Zabilježeni su i nazivi pojedinih predjela na kojima je bila obradiva zemlja, najčešće pod vinovom lozom. To su: otok Biševo (Bisseuo, Busi)⁴, Borovo polje (Borouo poglie), Braveruci (Braueruci in Valle²), Dol⁵, Dračevo polje (Draceuopoglie, Draceuo poglie)⁶, Jasenovi dolci (Giassenoui dolci, Gessonoui dolci), Kostirna (Costirda), Paklenica (Pachlenizza), Plisko polje (Pliscopoglie, Plisco Pogle), Podhumlje (Podhum, Podhumie)⁷, Podvolujac (Poduoluiac), Poljica (poglizza a lissa), Na Popitu (una vigna posta a Lissa na Popitu), otok Sv. Andrija (Santo Andrea di Pelago), Sv. Mihovil (San Michiel)⁸, Velo polje (Campo grande . . . chiama podbrdie).

Na šestnaest lokaliteta obrađivalo je zemlju sto četrdeset i devet zakupaca, i to:

Biševo	25
Borovo polje	1
Braveruci	1
Dol	6
Dračevo polje	3
Jasenovi dolci	6
Komiža	20
Kostirna	54
Na Popitu	1
Paklenica	2
Pliskopolje	7
Podhumlje	15
Podvolujac	1
Poljica	1
Sv. Andrija, otok	1
Sv. Mihovil	2
Velo polje	1

Samostan franjevac konventualaca na poluotočiću Prirovu u Visu podignut je na ostacima antičkog kazališta, ali nije poznato u koje su ga doba franjevci na tom mjestu sagradili⁹. Oni se svakako spominju u Visu početkom XVI stoljeća, a 1520. godine i na tom mjestu, jer im te godine Nikola sin Radovana Cvitića iz Komiže poklanja jedno zemljište ističući da se samostan nalazi na Prirovu . . . in Lissa in prirouo in monasterio S. Hieronymi . . .«. Godine 1579. apostolski vizitator našao je crkvu nedovršenu, ali je zacijelo dovršena krajem tog stoljeća jer nosi u sebi odlike renesansnog sloga.¹⁰ Samostan je tijekom stoljeća doživio razne nepogode, ali je ipak sačuvao nešto arhivske građe između kojih se nalazi Katastik samostanskih posjeda pod naslovom: »Catastico de beni stabili del Conuento di S. Girolamo in Prirouo à Lissa delli M. R. Padri Minori Conuentuali di S. Francesco. Fatto sotto il M. R. Ferdinando Rè Presidente del conuento atesso da me Giulio Giaxa di V.A.N.P. Anno 1748. nel mese di Giugno«. ¹¹ U tom katastiku iz 1748. godine koji je sastavio viški notar Julije Jakša na zahtjev tadašnjeg gvardijana Ferdinanda Rè¹² prepisane su i ovjerene sve isprave koje se odnose na samostanska dobra, svaki komad zemlje je nacrtan i obilježen kojom je kulturom zasađen, a zatim je točno ubiciran u odnosu na javne putove, druga zemljišta ili pak vlasnika susjednih terena. Posebno su tu značajna imena lokaliteta na kojima se poje-

dini komadi zemljišta nalaze kao i prezimena kolona, susjeda i oporučitelja što su ih poklanjali samostanu. Iz katastika se jasno vidi koliko je samostan imao kolona, da je naslijeđenu kuću iznajmio majstoru Martinu Rankulinu, da su na pojedinim zemljištima postojale poljske kućice s bunarima, da su bili zasađeni rogačima i vinovom lozom, a neka su se zemljišta upotrebljavala za pašnjake. Svaki komad zemljišta je izmjeren po dužini i širini, i to je sve zapisano uz crtež.

Prezimana su najčešće hrvatska s dočerkom na -ić, koji je pisan talijanskim pravopisom — ch, a vlastita imena se odnose na imena svetaca pisana talijanskim jezikom, osim Radovana Cvitića iz 1520. godine s narodnim imenom. Na otoku Visu narodna imena ili imena svetaca pisana u hrvatskom obliku javljaju se u knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih sve do kraja XVII stoljeća, da bi se potom prevodila na talijanski jezik (Cvita — Flora, Anica — Anna, Jelena — Gelina, i dr.). Talijanskih prezimena nema mnogo i uglavnom se odnose na hvarske plemiće, koji su svoja prezimena tijekom XVIII stoljeća talijanizirali (Vukašinović — Lupi, Radošić — Radossio i dr.), te nekih doseljenika, koji su dobivali zemlju obiteljskim nasljeđem.

Koloni na samostanskim imanjima bili su prema prezimenima jednim dijelom i doseljenici s kopna, koji su se tijekom XVII stoljeća doselili na otok poznati pod imenom »novih stanovnika«. To su uglavnom obitelji s Makarskog primorja i njegova zaleđa doseljene od strane Mletačke Republike, koja im je u tu svrhu dodijelila nešto zemlje iz vlasništva hvarsko-viške komune i još neke privilegije. Za uzvrat u slučaju rata morali su u redovima mletačke vojske braniti zemlju¹³. Ta zemlja im možda nije bila dovoljna za život, pa su uzimali u zakup samostanska i kaptolska dobra, kojih je na otoku bilo u izobilju. Uz pojedine komade zemljišta pri izradi Katastika zabilježeno je i ime kolona, a prema kasnijim bilješkama zakup je ostajao u krugu iste obitelji, pa se prenosio s oca na sinove i dalje. To su koloni: BAKULIĆ Dominik (Baculich), BAKULIĆ Stjepan Anastazijev, BARTUČEVIĆ (Bartuceuich) Antun Andrije, BULIČIĆ (Bulicich), Mato, BUTOROVIĆ zv. Bilkin (Butorouich detto Bilchin) Antun Marinov, DRAGOŠEVIĆ (Dragosseuich), braća, FILIN Jakov, GAZIJA (Gazzia) braća, GIZDAVČIĆ zv. Cope (Gizdaucich detto Zope) braća, ILIĆ zv. Kućica (ILijch detto Cuciza) Antun, ILIĆ zv. Fano Butarga braća, ILIĆ zv. Fanov Stjepan, IVULIĆ (Iuulich) Ivan, IVULIĆ zv. Bariša (Barissa) Juraj, KARGOTIĆ (Cargotich) sinovi pok. Ivana, KURTELAČIĆ (Curtelacich) Šimun Ivana, KUZMANIĆ zv. Vikoška (Cusmanich detto Vicosca) braća, LUKŠIĆ (Luxich) Marin, RABANAŠIĆ (Rabanassich) Antun, RADISIĆ (Radissich detto Benzon) Mato, RADIŠIĆ braća, RADOJEVIĆ (Radoeuich) zv. Mustafić Antun Petrov, RADOJEVIĆ Stjepan Petrov, Sorić Mihovil ZELENČIĆ zv. Knežić (Zelencich detto Chnexich) Ivan, ZELENČIĆ Mihovil.

Zemlju su ostavljali razni oporučitelji od 1520. godine do izrade Katastika, ali svi nisu zabilježeni, jer su se vjerojatno oporuke koje su se odnosile na darovnice s vremenom izgubile, a samostan je već bio uveden u posjed. Tako su poznati samo neki darovatelji kao što je već spomenuti Nikola Radovanov CVITIĆ (Cuitich) iz Komiže, 1554. godine Benedikt OSORIS iz Hvara, 1607. godine Petar Stjepanov PENTURIĆ, 1650. godine Antica žena Ivana KOSTRIČICA (Costricich), 1651. godine Vica žena Nikole CUPINA (Chupin), 1659. godine Jerka žena Ivana Nikole ANDREISA iz Trogira, 1675. Margarita

FORETIĆ, 1662. godine Margarita kći Ivana BILIĆA (Billich), 1711. godine Antun BILIĆ, 1714. godine Jakov SORATTI, 1726. godine Šimun PERASTI i brat mu Tadija, te 1728. godine Ivan LASCARI.

Kao susjedi samostanskih zemalja spominju se obitelji i pojedinci: ARNERI, BARBIS sinovi pok. Dominika, BARTUČEVIĆ (Bartuceuich) Antun Andrije, BERVALDI (Berualdi) nasljednici pok. Martina, BILIĆ Antun, BILIĆ nasljednici pok. Ivana Nikole, BOGLIĆ (Boglich) Josip, BRADANOVIĆ (Bradanoich) Antun, Ivan, Nikola, Luka, CALAFATI, CAPELLO Stjepan, CINGILOVIĆ (Cinghilouich) Petar, ČUDINA (Chudina Marin), DEŠKOVIĆ (Descouich) Mato, Perica Ivana, DOJMI (Doimi) Stjepan, braća pok. Stjepana, FANFOGNA iz Zadra, FAROLFO, GAZZARI Ivan, GIRIČIĆ (Ghiricich) braća, GOSPODINOVIĆ nasljednici, ILIĆ zv. Fano Butarga, ISMAELI iz Korčule, IVANEO FASANI braća, JAKSA (Giaxa) braća, KARGOTIĆ (Cargotich) sinovi pok. Nikole, LASCARI, LUKSIĆ (Luxich) Antun, LUKSIĆ zv. Bilkin (Bilchin) nasljednici pok. Marina, LUPI Petar, LUPIS de nasljednici, LUPIS Nikola, MACHIAVELLI braća, MATIJAŠEVIĆ (Mattiasseuich) Antun, Nikola, MIRKOVIĆ ŽARKOVIĆ (Mircovich Xarcouich) Antun Ivana, PENDISSA Vicko, PERASTI DIULI nasljednici pok. Ivana Antuna, RADOSSIO braća, RAFFAELLI braća, RANKOLIN (Rancolin) Marko, SORATTI Jakov, ŠCIRKOVIĆ zv. Buldun (Schircouich) Stjepan, ŠOLJANIĆ (Soglianich) Jerolim, TRAMONTANA Mato, VALLE Nikola, VUSIO, ZELENČIĆ nasljednici pok. Ivana, a kao susjedi spominju se i hvarsko-viška komuna, bratovština Gospe od Karmela, ženski samostan iz Hvara i viška župa.

Od spomenutih pojedinaca nekima su zabilježena i zanimanja. Tako su poznati *zanatlije* Marin Čudina, Mato Dešković i Marko Rankolin, *pomorci* Martin Bervaldi, Nikola Čupin i Jakov Soratti, kanonici Calafati i Nikola De Lupis, te *svećenik* Antun Bilić.

Samostanu su darivali zemljišta i pojedinci iz drugih mjesta, kao npr. Nikola Cvitić iz Komiže, plemić Benedikt Ozoris iz Hvara i Jerka Andreis iz Trogira, a kao susjedi samostanskih zemalja spominju se obitelji Fanfogna iz Trogira i Ismaeli iz Korčule, te više hvarskih plemićkih obitelji koje su na otoku Visu imale svoja imanja, ali se posebno ne spominju kao Hvarani.

Izuzetni značaj u Katastiku imaju nazivi pojedinih zemljišta, predjela i naselja na otoku, koji dosada nisu posebno istraženi, iako se neki od njih spominju u ispravama već od XII stoljeća. Franjevci su prema sačuvanom Katastiku imali zemlje na slijedećim položajima, a prema zabilježenim godinama dobivali su ih ovim redom:

1520. uilla Dol loco dicto Za osridac⁶

1554. uno Terreno chiamato Pepelniza qual semina Costan alla chiesa di S. Gierolimo de Pirouo

1607. un stabile detto Gradina et Pirouo

1650. terreno in Dol Colendinizza — terreno in Dol chiamato Camenize

1651. Terreno in Vinogradischie

1657. Terreno sterile in Cragnanzi et Foretichia Bardo o Radigne Bardo posto in luoco detto Kragnanzi

1659. Terreno in Campo Grande chiamato Stomorsko Bardo

1662. Terreno in Cupinouiza

1667. un pezzo di Terreno posto in luoco detto Gradina

1711. Terreno in Campo grande chiamato Bilizza... posto sopra l'isola di Lissa nel Campo Grande, luoco detto Bilizza
1714. la uigna chiamata Cupinouiza
1725. un pezzo d' un Terreno in Lissa in Zabarije
1728. Terreno Samogor
1748. Terreno in Dol chiamato Razdolci ò Osridak
- Nekoliko naziva nema zabilježenu godinu, a to su:
- Casa in Opparia,
 - d'un Horto posto qui in Lissa in Mala Banda loco detto Martuillo
 - Terreno in Plincouaz — Radigne bardo
 - Terreno in Coritta
 - Terreno in Pogliza — Humaz
 - Terreno Pogliza Doglna
 - Poliza gorgna — Lokagn
 - Terreno in Locagni.

Ova dosada dva malo poznata izvora iz XVII i XVIII stoljeća otkrivaju nam niz podataka o životu viških stanovnika, njihov rad na obradi zemljišta, prezimena i nazive pojedinih predjela. Ti nazivi sačuvani u ispravama čak od XII stoljeća pa sve do naših dana još nisu sustavno obrađeni. Neki nazivi su se potpuno izgubili, a neki kroz to dugo vremensko razdoblje zabilježeni su u brojnim ispravama u raznim inačicama prilagođenim savremenijem jeziku i pravopisu čuju se još i danas na otoku Visu.

BILJEŠKE

¹ G. Novak: Petar Semitecolo, posrednik u izmirivanju plemića i pučana i graditelj arsenala, belvedera i teatra u Hvaru. *Historijski zbornik JAZU* 4, Zagreb 1961, str. 93—171.

² Ispravu je objavio Venko Gugić: Jedan nepoznati akt hvarskog kneza i providura Piera Semitecola u Prilozima povijesti otoka Hvara III, Hvar 1969, str. 28—42, ali su neka imena i lokaliteta Visa krivo prepisana i nisu pojašnjena. Stoga se dio te isprave koja se odnosi na otok Vis ponovno objavljuje. *Kaptolski arhiv* sv. XVIII a/8. — Hvar.

³ O prezimenima vidi: N. Bezić-Božanić, *Stanovništvo Komize*. Split 1984.

⁴ Otok Biševo se spominje pod spomenuta dva imena. Oblik »Biševo« rijedak je u ispravama XVII i XVIII stoljeća.

⁵ Dol se spominje 1320. godine... unam petiam terre partim vineate et partim aratorie posite in Lixa, ubi dicitur Dolum... T. Smiđiklas, *Codex diplomaticus* sv. VIII, Zagreb 1910, str. 550.

⁶ Dračevo polje spominje se potkraj XII stoljeća... peciam terre in campo spinarum, quod sclauonice apelatur Draceuo polle... Isto sv. II, 1904, str. 364.

⁷ Podhumlje se spominje 1320. godine... unam suam terram positam in Lixa Podechomo... Isto, sv. V, 1910, str. 559. — 1455. ... unum pecium terreni in Lissa loci uocato podcumie... *Liber gratiarum* 1428—1483. Centar za zaštitu spomenika — Hvar.

⁸ Predjel nazvan po srednjovjekovnoj crkvi sv. Mihovila spominje se 1431. godine... terreni sancti Michaelis in Lissa... Isto.

⁹ Poluotok Prirouo spominje se u hvarskom statutu u popisu zemljišta koja su pripadala hvarskoj komuni 1380. godine... loco Prirouo, a 1393. godine u jednoj ispravi kao... in loco uocato in la ualle in Prirouo... S. Ljubić, *Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardone et civitatis Lesine*. Zagreb 1882—1883, 380. — *Miscellanea*, sv. II—IV, Zadar 1952, str. 25.

¹⁰ M. Oreb, *Moj mali samostan. Samostan sv. Jere Vis, Prirovo. Split 1971.* — O samostanu kao spomeniku vidi: C. Fisković, *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća. U knjizi: B. Gabričević, C. Fisković, N. Bezić-Božanić, A. Cvitanić, Viški spomenici. Split 1968, str. 120—124.* Na drugoj i trećoj stranici Katastika je crtež samostana sa crkvom i zvonikom objavljen na strani 25, knjige M. Oreba.

¹¹ Katastik se čuva u Samostanu na Prirovu, uvezan je u kartonske korice i ima 27 listova veličine 440 X 300 mm.

¹² Gvardijan Ferdinand Rè rodom je Šibenčanin, spominje se i s prezimenom Rega. Ovaj franjevac koji je izradom spomenutog katastika sudio zemljišne posjede bio je i poznati veseljak, a prema izjavama suvremenika imao je smisla za glumu. Znao je začas održati malu priredbu s pjesmom i plesom, što ga je sam izvodio, a za vrijeme karnevala oblačio se u ženske haljine, obilazio poznanike i prijatelje po mjestu i činio razne šale, tako da su ga Višani više puta tužili bi-skupu. No uza sve to on je bio u dva navrata gvardijan viškog samostana, te na raznim dužnostima u redovima konventualaca u Kotoru i Šibeniku, gdje je i umro 10. rujna 1777. godine M. Oreb, N. dj. str. 111—113.

¹³ N. Čolak, *Borba novih stanovnika na srednjedalmatinskom otočju u XVII i XVIII stoljeću za očuvanje stečenih privilegija. Prilozi povijesti otoka Hvara II, 1962, str. 52—89.* — Isti, *Iz života iseljenika Makarske i njenog primorja na srednjedalmatinskom otočju. Isto I, 1959, str. 87—121.*

RIASSUNTO

L'Autore pubblica e esamina due poco noti documenti del XVII e XVIII secolo e ne trae i cenni che ci informano sulla vita degli abitanti dell'isola di Lissa (Vis), sui loro cognomi e sui toponimi riguardanti singole località. Questo materiale onomastico, conservatosi nei documenti dal XII secolo fino ad oggi non è ancora sistematicamente studiato.